

ODMEVI NA DOGODKE

39. SEJEM KNJIG ZA OTROKE V BOLOGNI

(Fiera del Libro per Ragazzi, 10. – 13. 4. 2002)

Sejem knjig za otroke v Bologni od leta 1967 spremlja tudi razstava originalnih ilustracij. Od 1994 je prvotno ena sama razstava razdeljena na dve: na prikaz domišljjskih (Fiction) in stvarnih ilustracij (Non Fiction). Od leta 2001 je YBBY (Japanese Board of Books for Young People) formalna organizatorica in posredovalka ilustracij z bolonjskega sejma po svetu. YBBY sodeluje tudi z Bienalom ilustracij v Bratislavi (BIB). V bližnji prihodnosti načrtuje YBBY razširitev teh gostovanj na dežele v razvoju in stremi k čim številčnejši udeležbi ilustratorjev iz vsega sveta v Bologni. Od leta 1978 izbor ilustracij s posredovanjem japonske IBBY – YBBY gostuje tudi na Japonskem. Prav pod vplivom bolonjske razstave je v osemdesetih letih na Japonskem zrasla generacija ilustratorjev, ki je vrsto let pobirala na sejmu v Bologni prve nagrade. Tudi danes sodi japonska ilustracija med najvidnejše, najraznokejshe in najkvalitetnejše na tej prireditvi. Dvakrat doslej so na Japonskem znotraj skupinske ilustratorske razstave sodelovali tudi slovenski ilustratorji. V letu 2001 je Alenka Sottler prejela tam nagrado za odličnost. Tudi izbor del iz letošnje razstave Fiction bo obiskal štiri japonska mesta. Razstavo domišljjskih ilustracij bodo z bolonjskega sejma pripravili še v Umetnostnem inštitutu v Chicagu, kjer bo sodelovala tudi naša ilustratorica Lila Prap.

Mednarodna žirija je bila letos prvič razdeljena na žirijo za literaturo in za ilustracijo. Nagrade so prejeli: avtorska knjiga Sandy Turner *Silent Night* (Simon & Schuster Children/ s Publishing Division, New York, USA), Oliveira Dumas

za ilustracije v knjigi *El senor korbes y otros cuentos di grimm* (Media Vaca-Valencia, Španija), za odličnost sta prejeli nagradi avtorska knjiga *Dictionnaire le petit Rebelle* Claudine Desmarteau (Seuil Jeunesse, Pariz, Francija) in knjiga *Histoires naturelles* Julesa Renarda z ilustracijami Yassen-a Grigorov-a (La Joie de Lire, Ženeva, Švica). Za stvarne ilustracije je prejela nagrado knjiga *Una temporada en Calcuta* Lluisot-a (Media Vaca – Valencia, Španija), nagrado za nove horizonte pa Helmy El Touni za ilustracije v knjigi *Agm al-hekayat al-shaabeya* (Najlepše ljudske pravljice) (Dar El-Shorouk-Kairo, Egipt).

Za obe omenjeni razstavi je strokovna žirija izbrala med 2442 prijavljenimi iz Evrope, Severne Amerike, Azije, Avstralije in Afrike 159 ilustratorjev, od tega 93 za domišljjske in 66 za stvarne ilustracije. Kot avstrijska ilustratorica je bila na razstavi Fiction predstavljena Anka Luger Peroci. Njene risbe s svinčnikom in barvniki so po krhkosti spominjale na literarno ustvarjanje njene mame, mladinske pisateljice Ele Peroci.

Vsakoletni obisk bolonjskega sejma originalnih ilustracij in srečanj z ilustratorji, založniki in selektorji za izbor sodelujočih, sam po sebi sili v primerjave. Lahko bi dejali, da je bilo na letošnjih razstavah podobnosti več kot razlik. Tako kot lani velja tudi letos, da so nekateri razstavljalci enako uspešni na področju domišljjske kot stvarne ilustracije. Lani je npr. na obeh razstavah sodeloval Rus Pavel Tatarnikov, letos Avstralec Robert Ingpen. Tako kot v preteklem letu je bilo opaziti večje število bolj ali manj realistično obravnavanih ilustracij. Za

japonsko ilustracijo je bila tudi v letošnjem letu značilna slogovna različnost. Ruska ilustracija je blizu književnemu slikarstvu, vendar je bilo med ruskimi avtorji letos opaziti več sodobnejših likovnih prijemov. Francosko ilustracijo odlikujejo bogata fantazija in inovativnost likovnih rešitev ter pogosto otroško občuten izraz. Računalniške grafike so bile med številnimi različnimi slikarskimi tehnikami v veliki manjšini. Tiste redke je odlikovala perfekcija izvedbe in bogata domiselnost.

Med množico dobrih ilustratorjev in pestrostjo likovnih izrazov, ki jih vsako leto srečujemo na bolonjskem sejmu, je tvegano izpostavljati posameznike. Tako početje je deloma vedno pogojeno z osebnim okusom, odraža pa morda tudi spreminjanje trenutnih ilustratorskih trendov. Kljub temu naj omenimo Avstralca Roberta Ingpena (1936), ki je sodeloval na razstavi *Fiction in Non Fiction*, pri čemer se kaže zabrisovanje meje med domišljjskimi in stvarnimi ilustracijami. Ingpen je brez dvoma mojster na obeh področjih, tako v obravnavanju besednih predlog kot v obvladovanju slikarskih tehnik, je obenem domišljjsko bogat, vendar ostaja v okviru realističnega likovnega izraza. Francoza Erica Battuta (1968), lanskega dobitnika Velike nagrade BIB, odlikuje svojska domišljjska ilustracija s prostranimi krajinami in urbanimi prizori ter vanje umeščenimi majhnimi figurami. Vzpo-rejanje majhnega z velikim, bližnjega z daljnim in svetlega s temnim ustvarja v njegovih slikah poetično razpoloženje, ki ga široke barvne ploskve z menjavanjem linij še stopnjujejo. Vendar so šle nagrade v druge roke. Ne neupravičeno. Inovativnost predloženih likovnih rešitev, izrazna prepričljivost otroško občutenih ilustracij tudi v pretresljivih zgodbah in vloga tradicije v različnih kulturnih okoljih so se izkazale za izbor nagrajencev odločilnega pomena.

Če so vse naštetje značilnosti lanskega letnih in letošnjih razstav enake ali podobne, pa prinaša zapis glavnega člana žirije prof. Rudigerja Stoya v katalogu *Fiction 2002* nekaj novega. Profesor Stoye, ilustrator in profesor za ilustracijo na Visoki šoli za uporabno umetnost v Hamburgu, je med drugim zapisal, da žirija zaznava vpliv ilustracije na slikarstvo, medtem ko smo doslej kar po pravilu govorili o vplivu slikarstva na ilustracijo. Njegovo razmišljanje o umetnosti in posebej o ilustraciji prinaša nekaj pogumnih in kritičnih misli. Ko govori o tem, kaj je dobra ilustracija, se med drugim opira na Picassovo mnenje, da je umetnost ustvarjanje starega na nov način, ki pa mora spoštovati tradicijo ob hkratnem svobodnem izražanju umetnika. To pravilo naj bi veljalo tudi za ilustracijo. Največjo nevarnost za njeno kreativno moč vidi prof. Stoye v preveliki odvisnosti predvsem mladih avtorjev od pedagoških in psiholoških napotkov, kaj naj bi bilo otrokom primerno. K temu sodi prevelika skrb za perfekcijo likovne izvedbe, ki mlademu avtorju lahko ohromi lasten izraz. Od tod po profesorjevem mnenju ni daleč do prazne, stereotipne ilustracije. Zdi se, da je bilo prav njegovo mnenje pomemben ključ pri izboru avtorjev na letošnji razstavi.

Druga posebnost, ki je pri prejšnjih žirijah nismo zaznali, je bil pogoj, da tudi pri ilustracijah brez besedila z lahkoto zaznamo oziroma odkrijemo zgodbo.

Ista žirija je ocenjevala ilustracije za *Fiction in Non Fiction* razstavo. Ugotavljala je različen značaj enih in drugih. Domišljjske ilustracije nas morajo prestaviti v drug svet in čas in se nas s svojo imaginacijo emocionalno dotakniti. Stvarna ilustracija pa nam poleg točne predstavitve gradiva mora povedati, s katerega vidika je ilustrator obravnaval določeno snov in komu je ta namenjena.

Po povedanem lahko ugotovimo, da letošnja likovna žirija vnaša v ocenje-

vanje gradiva globlje razumevanje ilustracije, ki bo zagotovo tudi v bodoče spobudilo pozitivne premike v vrednotenju likovnega deleža v knjigah za otroke in mladino.

Arabske države kot častni gostje bolonjskega sejma knjig v letu 2002

Triintrideset ilustratorjev iz Egipta, Libanona, Sudana, Tunizije, Saudske Arabije, Združenih arabskih emirato, Kuvajta, Sirije in Iraka se je predstavilo na razstavi pod imenom **Arabske barve**. Že z naslovom so organizatorji razstave poudarili barvitost arabske ilustracije in v uvodu skrbno pripravljenega kataloga razložili širši arabski pomen besede barvitost, ki pomeni tudi življenjski slog. V nekaterih arabskih deželah je uveljavljena fraza »kakšne barve si«, s katero vprašajo človeka po njegovem počutju. Ogled razstave je presenetil z obilico evropsko občutenih ilustracij, manj je bilo opaziti arabske tradicije. Vendar je dobil nagrado Helmy El-Touni za kvalitetne, moderno občutene ilustracije z zavestnim naslonom na arabsko tradicijo v knjigi AGMAL AL-HEKAYAT AL-SHAABEYA (Najlepše ljudske pravljice). Peščene puščave s kamelami, ki jih imamo v spominu Evropejci, ko pomislimo na arabski svet, so le del njihovega sveta. Sodobno življenje arabskega otroka se odvija v mestih in vaseh. Zato je žirija pri utemeljitvi nagrade za Helmyja El-Tounija posebej poudarila razbijanje klišejskih predstav o arabskem vsakdanu. Sicer pa je Helmy El-Touni ugleden, mednarodno uveljavljen umetnik, ki se ukvarja z različnimi vrstmi likovne umetnosti.

Med pestrimi likovnimi izrazi in tehnikami so bile na razstavi tudi izrazito slikarsko občutene ilustracije, impresivne črno-bele risbe z nadihom naivne umetnosti in subtilne kolažne ilustracije

znane pesnice Maysun Sakr iz Združenih arabskih emirato. »Obarvanost« arabskih ilustracij z elementi njihove likovne tradicije je bila poleg žive barvitosti za evropskega gledalca privlačnejša od drugih, sicer kvalitetnih, igrivih in otroško občutenih, lepotnih ali stripovsko obravnavanih ilustracij, izdelanih v bolj ali manj evropski maniri.

Ob vsakoletnem ogledovanju razstav povabljenih gostov se ponavlja želja, da bi se tudi Slovenci predstavili z izborom najboljšega, kar premoremo v ilustraciji. Vendar, če bolonjski sejem knjig za otroke preko sodelovanja z Itabashi muzejem v Tokiu in YBBY stremi predvsem po širjenju predstavitev del iz dežel v razvoju, bi bila skupinska predstavitev ilustracij slovenskih avtorjev prej in lažje izvedljiva na Bienalu ilustracij v Bratislavi. Ker tudi z ilustracijo sodimo v srednjeevropski prostor, ne bi zbujali pozornosti z eksotičnostjo, pač pa s slikarsko obravnavanimi ilustracijami. Še vedno pa nam manjka avtorjev, ki rišejo in pišejo za otroke. To vrzel za zdaj najbolj opazno in kvalitetno zapolnjuje že zgoraj omenjena Lila Prap, poleg Anke Luger Peroci edina slovenska gostja bolonjske razstave ilustracij.

Globalizacija je beseda, ki jo slišimo v zadnjem času vse pogostejše. Zbliževanje med različnimi narodi lahko obogati tudi umetnost, seveda pod pogojem, da umetnik »zna ohraniti svojo barvo«, če uporabimo arabsko prisposodobu. Zdi se, da se je letošnja žirija tega močno zavedala in pokazala izostren posluš za pristno likovno kvaliteto znotraj raznolikih nacionalnih kultur. Zato je pri izboru del za razstavo upoštevala tako objektivna kot subjektivna merila in kulturna ozadja izbranih sodelujočih. Če je umetnost »laž« v smislu, da ustvarja in poustvarja podobe iz barv, črt, likov itd., ne prenese umetnikove laži v tem smislu, da bi si ta »izposodil« likovni vzorec, ki naj bi mu prinesel priznanje. Ilustracija je na nek

način posebej občutljiva, ker se mora prilagajati besedilu, otroku oziroma mladostniku, upoštevati mora možnosti reproduciranja v knjigi in izbrano tipografijo v njej. Pri tem pa mora umetnik izraziti svojo občutljivost in samosvoje likovno gledanje.

Med založbami z vseh koncev sveta sta se od slovenskih na bolonjskem sejmu predstavili le Mladinska knjiga in Prešernova družba.

Že leta se na sejmu ponavlja zgodba, da na stojnicah lahko vidimo ilustrirane knjige in originalne ilustracije ali reprodukcije znamenitih avtorjev, ki jih na razstavi ni. Tudi pri obeh slovenskih založbah bi lahko našli ilustratorje, katerih dela bi brez dvoma sodila na razstavo. Naj med njimi omenimo vsaj Marlenko Stupica, Marijo Lucijo Stupica, Alenko Sottler, Mojco Osojnik, Lilo Prap, Rudija Škočirja, vsakega s svojim likovnim izrazom in lastno poetiko. A seznam bi bil lahko daljši.

Med avtorji, ki niso sodelovali na ilustratorski razstavi, je bila na stojnici založbe Bohem Press npr. v maketi in

že v nemškem prevodu predstavljena ilustrirana zgodba poljskega umetnika Jozefa Wilkona *Frau Drosselmann*, posvečena njegovi ženi. Jozef Wilkon je eden tistih umetnikov, ki pogosto ustvarja tako besedilo kot ilustracije. Wilkon je tudi avtor, ki se ne sprašuje o modernosti svojega likovnega izraza, niti se, tako se zdi, ne meni za vprašanje, ali je njegova umetnost primerna za otroke. S svojo sugestivno, pogosto tragično in skoraj vedno poetično obarvano umetnostjo je zavezan le samemu sebi. Podoben pogled na umetnost je imela tudi Marija Lucija Stupica, čeprav ni pisala za otroke.

O bogati ponudbi CD-romov in že kar neslutenem razvoju elektronskih medijev sploh, bi moral govoriti drug zapis. Zdi se, da 21. stoletje prinaša knjigi podobno revolucijo, kot je bil na pragu novega veka izum tiska. Vendar verjamemo, da bo knjiga ostala, enako tudi ilustracija kot nepogrešljiva spremljava oziroma nadgradnja literature za otroke in mladino.

Maruša Avguštin